

IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA BANK
KREDITLARINING AHAMIYATI

Akramov Xurshidbek Bahrom o'g'li

*Andijon iqtisodiyot va qurilish instituti Iqtisodiyot fakulteti
3-kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola iqtisodiy o'sish va rivojlanishni rag'batlantirishda bank kreditining asosiy rolini tushuntiradi. Unda bank krediti turli sohalarga investitsiyalarni qanday oson jalb qilishi, yangi startaplar va kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash orqali tadbirkorlikni rag'batlantirish o'rganiladi. Maqolada, shuningdek, bank kreditining inklyuziv xususiyati ta'kidlangan, uning daromadlar tengsizligini kamaytirish va barqaror va inklyuziv iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdagi roli ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Bank krediti, iqtisodiy o'sish, investitsiyalar, tadbirkorlik, iste'mol xarajatlari, moliyaviy inklyuzivlik, barqaror rivojlanish, ko'chmas mulk

Har bir davlat uchun uning iqtisodiy rivojlanishin va aholi turmush darajasi oshishini qo'llab quvvatlaydigan va ularning ehtiyojlarini qondiradigan iqtisodiy tizim bo'lishi kerak. Shuningdek, mamlakat iqtisodiyoti odamlarga va ularning jamiyat talablariga javob beradigan Tovar va xizmatlar ishlab chiqarish qobiliyatiga bog'liq. Aynan Bank sektori ishlab chiqaruvchilarga kredit mablag'larini taqdim etish orqali ishlab chiqarish jarayonini moliyalashtirishga yordam beradi va shu bilan o'z faoliyatini samarali amalga oshirishga imkon beradi. Bank kreditlarining milliy iqtisodiyotga ta'sirini tushunish uchun avval kreditlarni tushunib olish maqsadga muvofiq bo'ladi. Kredit- jismoniy va yuridik shaxslarga ma'lum muddat va foiz evasiga, qaytarib berish sharti bilan aynan bo'sh turgan mablag'larni berishni anglatadi. Biror kishi yoki korxonalar kredit olganda, ular qarz beruvchi yoki kreditor bilan shartnoma tuzadilar. Ushbu shartnoma shartlarida qarz miqdori, foiz stavkasi, to'lov muddati va har qanday qo'shimcha to'lovlar yoki shartlar ko'rsatilgan. Ushbu shartlar qarz oluvchining o'z majburiyatlarini va to'lanmaslik oqibatlarini tushunishini ta'minlaydi. Kredit daromad va xarajatlar o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish mexanizmi bo'lib xizmat qiladi. Bu jismoniy shaxslarga katta miqdordagi xaridlarni amalga oshirishga imkon beradi, masalan, yangi mashina yoki uy, hatto sotib olish paytida to'liq pul bo'lmasa ham. Korxonalar uchun kredit operatsiyalarni moliyalashtirish, ishlab chiqarish quvvatini kengaytirish va yangi korxonalar sarmoya kiritish uchun juda muhimdir. Kredit mas'uliyat bilan foydalanilganda, u ko'plab afzalliklarga ega bo'lishi mumkin. Bu jismoniy shaxslarga kelajakda yaxshiroq foiz stavkalari va moliyaviy imkoniyatlardan foydalanishga yordam beradigan kredit tarixini yaratishga

imkon beradi. Shuningdek, u biznesni rivojlantirish, ish o'rinlari yaratish va umumiy iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shish uchun vosita yaratadi. Kreditlar turlari, foiz stavkalari va shartlari davlat hamda tijorat banklarining iqtisodiy rivojlanishi bilan bo'liq bo'ladi. Banklarga- iqtisodiyotning qon tomirlari deb qaraladi va ular davlatning rivojlanishida asosiy ro'l o'ynaydigan tadbirkotlik subyektlarini mablag'lar bilan ta'minlaydi. Global iqtisodiyotning murakkab tarmog'ida bank krediti iqtisodiy o'sish va rivojlanishni ta'minlovchi asosiy kuchdir. Uning ahamiyatini kamaytirib bo'lmaydi, chunki u investitsiyalarni rag'batlantirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va iste'mol xarajatlarini qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bank kreditlarining iqtisodiy ahamiyati, ya'ni rivojlantirishdagi muhim ahamiyati quyifagilarda namoyon bo'ladi:

1. **Kapital oqimi.** Bank krediti o'z faoliyatini kengaytirish yoki yangi bozorlarga kirishga intilayotgan korxonalar uchun qon tomiri bo'lib xizmat qiladi. Tadbirkorlar va korporatsiyalar kapital xarajatlarni, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarni hamda infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun ko'pincha kredit va kredit liniyalariga tayanadi. Ushbu kapital oqimi korxonalariga innovatsiyalar kiritish, ish o'rinlari yaratish va umumiy samaradorlikni oshirishga hissa qo'shish imkonini beradi. Qolaversa, bank krediti ko'chmas mulk va qurilish sohalarining o'sishini qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ishlab chiquvchilar va mulk egalari uy-joy, tijorat va infratuzilma loyihalariga sarmoya kiritish uchun ipoteka kreditlari va qurilishni moliyalashtirishdan foydalanadilar. Bu nafaqat iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi, balki shahar va qishloq infratuzilmasi sifatini oshiradi, shu orqali aholi turmush darajasini oshiradi va barqaror rivojlanishga yordam beradi. Bundan tashqari, bank krediti qo'shilish va qo'shib olish va qo'shma korxonalarini moliyalashtirishni osonlashtiradi, bu esa kompaniyalarga bozordagi mavqeini mustahkamlash, mahsulot takliflarini kengaytirish va yangi geografik bozorlarga chiqish imkonini beradi. Kapitalning bunday strategik taqsimlanishi sanoatning konsolidatsiyasiga yordam beradi, raqobatni rag'batlantiradi va samaradorlikni oshiradi, uzoq muddatli iqtisodiy o'sish va barqarorlikka hissa qo'shadi.

2. **Tadbirkorlikni rivojlantirish.** Bank krediti tadbirkorlik ruhi va innovatsiyalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Yangi boshlanuvchilar va kichik va o'rta korxonalar ko'pincha o'z bizneslarini ochish yoki kengaytirish uchun zarur kapitalga ega bo'lishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Banklar o'zlarining kreditlash faoliyati orqali ushbu korxonalarini o'sishi uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar bilan ta'minlaydi, xodimlarni yollaydi, innovatsion mahsulot va xizmatlarni bozorga olib chiqadi. Bundan tashqari, banklar yangi boshlanuvchi tadbirkorlarga qimmatli maslahat xizmatlari va murabbiylik dasturlarini taklif etib, ularni biznes olamining murakkabliklarida harakat qilish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar bilan jihozlaydi. Tadbirkorlik ekotizimini rag'batlantirish orqali bank krediti yangi ish

o‘rinlari yaratish, daromad olish va ijtimoiy harakatchanlikka hissa qo‘shadi va shu orqali inklyuziv iqtisodiy o‘shishni ta‘minlaydi. Bundan tashqari, banklar davlat idoralari va notijorat tashkilotlari bilan maqsadli kredit dasturlarini ishlab chiqish va kam ta‘minlangan va marginallashtirilgan jamoalar tadbirkorlarini moliyaviy rag‘batlantirish uchun hamkorlik qiladi. Kreditlashning bunday inklyuziv yondashuvi xilma-xillik va teng imkoniyatlarni qo‘llab-quvvatlaydi, tadbirkorlarning keng doiradagi kapitalga kirishiga va muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo‘lgan qo‘llab-quvvatlashga imkon beradi.

3. **Iste'molchi xarajatlarini qo‘llab-quvvatlash.** Iste'mol xarajatlari iqtisodiy faoliyatning muhim qismini tashkil qiladi va bank krediti iste'molni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shaxsiy kreditlar, kredit kartalari va ipoteka kreditlari jismoniy shaxslarga to‘liq summani oldindan to‘lamasdan turib, uylar, avtomobillar va maishiy texnika kabi yirik xaridlarni amalga oshirish imkonini beradi. Kredit olishning bunday imkoniyati iste'molchilarning xarid qobiliyatini oshiradi, tovarlar va xizmatlarga talabni rag‘batlantiradi va iqtisodiy kengayishni kuchaytiradi. Bundan tashqari, bank krediti iste'molchilarning turli ehtiyojlari va afzalliklarini qondirish uchun moslashtirilgan moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni taklif qilib, iste'mol moliya bozorlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bunday inklyuzivlik aholining kengroq qatlamiga iqtisodiyotda ishtirok etish imkonini beradi va shu bilan daromadlar tengsizligini kamaytiradi va umumiy farovonlikni oshiradi. Bundan tashqari, banklar kreditga layoqatlilikni baholash va individual iste'molchi profillariga moliyaviy yechimlarni moslashtirish uchun ma'lumotlar tahlili va mashinani o‘rganish algoritmlaridan foydalanadilar. Kredit berishga bunday shaxsiylashtirilgan yondashuv mijozlar qoniqishini oshiradi, mijozlar bilan uzoq muddatli munosabatlarni rivojlantiradi va mas‘uliyatli qarz olish va moliyaviy savodxonlikni targ‘ib qiladi va shu bilan moliya tizimining barqarorligi va mustahkamligiga hissa qo‘shadi.

Yana shuni unutmaslik kerakki, jismoniy shaxslar, korxonalar va siyosatchilar ushbu xatarlardan xabardor bo‘lishlari va mas‘uliyatli kredit amaliyotlari bo‘yicha ishlashlari muhimdir. Qarz oluvchilar o‘zlarining moliyaviy holatlarini diqqat bilan baholashlari, kredit shartlari va xarajatlarini tushunishlari va o‘z mablag‘lari doirasida qarz olishlari kerak. Kreditorlar va tartibga soluvchilar kredit bilan bog‘liq xatarlardan himoya qilish va barqaror va barqaror kredit muhitini saqlash uchun mas‘uliyatli kreditlash amaliyotini, risklarni boshqarishning mustahkam tizimini va iste'molchilarni himoya qilish bo‘yicha tegishli choralarni ta‘minlashi kerak.

Kredit iqtisodiyotimizning muhim ustuni bo‘lib xizmat qiladi, almashinuvni osonlashtiradi, iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantiradi va moliyaviy inklyuziyani kuchaytiradi. Bu jismoniy shaxslar va korxonalariga investitsiyalar, xaridlar va tadbirkorlik uchun mablag‘lardan foydalanish imkoniyatini beradi, shu bilan iqtisodiy faoliyatni kuchaytiradi va farovonlikka hissa qo‘shadi. Iste'molni yumshatish orqali

kredit jismoniy shaxslarga yuqori turmush darajasidan bahramand bo'lish va moliyaviy noaniqliklarni boshqarish imkonini beradi. Bundan tashqari, kredit moliyaviy inklyuziyani rivojlantirish, kam ta'minlangan jamoalarga iqtisodiy imkoniyatlar yaratish va daromadlar tengsizligini kamaytirishda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva Sh.Z. Bank ishi. Darslik.-T.: "Iqtisod-Moliya",2027.-732b.
2. Tadbirkorlik asoslari: O'quv qo'l. H. R. Hamroyev; O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. - T.: Yangi nashr, 2010. - 360 b.
3. Banklar va bank faoliyati to'g'risidagi Respublika qonunlari;
4. www.stat.uz